

פחד דוד



פרשת משפטים

כ"ז שבט תש"פ

1013

שבת שקלים



ירושלים תל אביב חיפה באר שבע

הדלקת נרות 4:55 | 5:10 | 5:02 | 5:15

מוצאי שבת 6:08 | 6:09 | 6:08 | 6:10

רבינו תם 6:48 | 6:44 | 6:44 | 6:48

שבת מברכין, ראש חודש בימים שלישי ורביעי המולד בליל שני בשעה 21:30-10 חלקים



הילולא דצדיקא

כז - רבי חיים בירדוגו

כח - רבי וידאל אנגל ראב"ד בירושלים

כט - רבי נתן צבי פינקל הסבא מסלבודקא

ל - רבי מאיר המהר"ם מפאדובה

א - רבי צדקה חוצין מח"ס "מקיץ נרדמים"

ב - רבי בן ציון רבין הכהן

ג - רבי אליעזר די אבילא זיע"א מח"ס 'מגן גבורים'

המעוניין לקבל את העלון בדוא"ל ישלח הודעה: mld@hpinto.org.il

יו"ל ע"י מוסדות "אורות חיים ומשה" ישראל

בנשיאות בנש"ק מורנו ורבנו הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

בן הצדיק המלוכ"ן רבי משה אהרן פינטו זצ"ל ונכד הצדיק הקדוש המלוכ"ן רבי חיים פינטו זיע"א

משכיל לדוד

מי יעלה בהר ה'

הקודש, לא העז להביט בשכינתו של הקב"ה באופן ישיר אלא היה אוהז בכסא הכבוד.

מענין זה מסופר על בתו של הצדיק רבי חיים פינטו הגדול זיע"א, ששמעה יום אחד את אביה לומד תורה ויחד עם קולו נתערב קול לימוד תורה של אדם אחר. מששמעה הבת את שני הקולות הסיקה מכך שאביה לומד עם אדם נוסף ולכן נכנסה לחדר לימודם ובידה שני כוסות קפה. משפסק הקדוש רבי חיים זיע"א מלימודו קרא לבתו שאלה האם הבחינה באורח ואמרה לו שכן ושאלה מדוע הוא לא שתה את הקפה שהכינה לו. אמר לה אביה שלא היה זה אורח בשר ודם אלא אליהו הנביא שבא ללמוד עימו חברותא והוסיף ואמר לה שכיון שהסתכלה בפניו של אליהו הנביא נגזר עליה למות ביום חתונתה.

הקדוש רבי חיים זיע"א סירב לשמוע הצעות שידוכים לבתו מפני החשש שלמחרת ליל החתונה היא תמות והיות ולא רצה לקרב את הקץ הותיר אותה ברווקותה. באחד הימים הקדוש רבי חיים זיע"א חלם על רבי כליפא מלכה זיע"א שהוא מבקש להשיא את נכדו עם בת הרב, סיפר לו רבי חיים זיע"א את סיפור המעשה ואמר לו שהוא חושש להשיא את בתו כיון שהיא עלולה למות תיכף ומיד אחר כך. השיב לו רבי כליפא זיע"א שיש לחתן את הזוג ולעורר רחמי שמים שהכלה תישאר בחיים לאחר חתונתה. ואכן הזוג נישא בשעה טובה ומוצלחת וכולם העתירו בתפילה שהזיווג יעלה יפה. ואכן התפילה התקבלה וזכתה הבת לחיות חיים ארוכים.

וכששמעתי מעשה זה הגעתי לידי פליאה. ממה נפשך, אם היא זכתה לראות את אליהו הנביא ונתרה בחיים, משמע שהיתה ראויה וזכאית לכך, ואם כן מדוע הקפיד עליה אביה וגזר עליה מיתה. ולאחר מחשבה הגעתי למסקנה שהקפדתו של רבי חיים זיע"א היתה משום שהיה לה לבתו להימנע מלהיכנס לחדר ולראות את המתרחש וזאת משום שידעה שאביה לומד לבדו ואין אף אדם שנכנס לביתו ולכן היתה צריכה להישאר בשלה ולא ללכת לראות עם מי אביה לומד והיות ולא התגברה על עצמה והביטה במה שאינה צריכה להביט, נתבעה על כך, שיש להיזהר מלהציץ בדברים קדושים ונעלים כדי חלילה לא להיפגע.

והוא שאמרנו על נדב ואביהוא שמצד הדין היו זכאים וראויים להביט במראה ה' אך מפני כבוד שמים היה להם להיסב פניהם ולא להסתכל במראה השכינה ובודאי שלא להמשיך באכילתם. ועל דרך החידוד ניתן להסביר את הפסוק (תהילים כד, ג) "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו", שמדרך הטבע אין מציאות בה האדם יכול לעלות להר ה' ולהתמקם בו כיון שזהו מקום השראת השכינה המיוחד לה' לבדו, אך דווקא כשאדם נוהר בכבוד שמים ומקפיד על עצמו שלא להביט במראה השכינה זוכה הוא להתעלות ולהתגדל על ידי אותה התבדלות וזהירות כפי שמצינו אצל משה רבנו שהיה מקפיד בכבוד שמים ולכן זכה שהקב"ה יזימנו ויקרא לו לעלות להר ה'.

"ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים-ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא)

ביום מתן תורה נדב ואביהוא ושבעים הזקנים עלו והתעלו למדרגה גבוהה שיכלו לחזות ולראות את האלוקים. מוסיפה התורה שבזמן שבו ראו נדב ואביהוא את שכינתו של הקב"ה הם המשיכו לאכול ולשתות ולא נתקפו בחיל ורעה למראה כבוד ה'. ורש"י מביא את המדרש תנחומא - "היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה".

ועניין זה מעורר פליאה וקושיה עצומה, וכי איך אפשר להעלות על הדעת שנדב ואביהוא ועימם שבעים הזקנים קדושי עליון, אכלו ושתו להנאתם בזמן שכבוד ה' נגלה אליהם, והרי ברי לכל בר דעת שהאדם משתתק מפחד ואינו מסוגל להכניס דבר מה לפיו לנגד עיני מלך בשר ודם, ואם כן היאך ניתן לומר שנדב ואביהוא ברום מדרגתם ומעלתם לא יראו מאת ה' והמשיכו לאכול לפניו כבקיאים ורגילים במראות מעין אלו.

ונראה לי שבדברים ולומר שבודאי לא היתה זו אכילת חולין, אלא אכילה הדומה להקרבת קרבן כפי הנאמר (יחזקאל מא, כב) "זה השולחן אשר לפני ה'". שכאשר הכהנים אכלו בבית המקדש נחשב להם המזון שהכניסו לפיהם כקרבן ואילו גופם הוא כמזבח אשר עליו הוקרב הקרבן. וכל כך היתה מקודשת אכילתם עד ששולחנם נקרא שולחן העומד לפני ה'.

ולמעשה התביעה כלפי נדב ואביהוא והזקנים היתה על כך שהציצו והסתכלו במראה ה', ואמנם גם משה רבנו בדרגתו הנעלה זכה לדבר פנים בפנים עם ה' יתברך, אך מעולם לא העז להישיר אליו מבט, אלא היה משפיל עיניו, והיות והכיר משה בנאמר (שמות לג, כ) "לא יראני האדם וחי", לכן הקפיד עד מאוד להשפיל מבטו ארצה ולא להביט כלפי המקום ברוך הוא. כמו כן מובא בספרי הנביאים שבזמן שיזו הנביאים להתגלות נבואית מאת ה', היו מיד נופלים על פניהם מלאו קומתם ארצה וכל זאת כדי לא להסתכל בשכינה. ואף כשזכה משה לראות את שכינתו של ה' הבחין רק בחלקו האחורי של הקב"ה עטוף בטלית מפני גודל קדושתו ונוראותו של ה' יתברך.

ולאור האמור התביעה כלפי נדב ואביהוא לא היתה על עצם האכילה, היות ואכילה זו ודאי היתה אכילת קודש, אלא הקב"ה בא אליהם בטרוניה והקפדה כיצד העזו להסתכל במראה השכינה. ואמנם בני אהרן הגיעו לדרגה גבוהה אשר מצידה יכולים היו לזכות להביט במראה ה', אך היה להם לכבד וליקר כבוד שמים ולא לנצל את זו הזכות בשל כבודו ונוראותו של ה' יתברך.

והנה מצינו שהפסוק (שמות כד, יב) "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה" וכו', מופיע תיכף ומיד לאחר תיאור המעשה עם נדב ואביהוא. ויש בפסוק זה ללמדנו על ההערכה הגדולה שחש הקב"ה כלפי משה רבנו, שלמרות שהיה זכאי לזו המדרגה ולמרות שמבחינת רמתו הרוחנית היה יכול לראות את ה' מכל מקום הקפיד לא להציץ בכדי לא להיפגע, ולכך קרא הקב"ה למשה והזמינו לעלות אליו השמימה כאות הערכה על הקפדתו בכבוד שמים. ואף כשעלה משה למרום והיה מצוי בחברת שרפים ואופני



במסילה נעלה

שביבי אמונה ובטחון מפקנסו של מו"ר הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

ערבות הבנים למעשי ההורים

הכרתי יהודי עשיר גדול מאד, אשר ממנו למדתי רבות על עניין ערבות הבנים למעשי הוריהם.

יהודי עשיר זה היה תורם לצדקה בכל עת ומחלק מכספו הרב לכל נצרך, הוא זכה וגם בתורת ה' היה עמל, ונתקיים בו מאמר חז"ל "תורה וגדולה במקום אחד". היהודי העשיר זכה לחתן חלק מילדיו בכבוד וברבות השנים גם נכדיו הקטנים סעדו עימו על שולחנו.

אולם לפתע פתאום באחת השנים נהפך עליו גורלו, והוא הפך להיות עני מרוד ומחוסר כל.

באותה העת היו בביתו ילדיו שטרם נישאו שהיה עליו לפרנס אותם, ויחד איתם היה עליו לכלכל גם את נכדיו שהיו רגילים כאמור ליהנות מכספו הרב.

אך מאז שהיהודי איבד את כספו - נגזר על כל בני המשפחה ובתוכם הילדים הקטנים לחיות בעניות גדולה שלא כהרגלם.

"מדוע באה עלי הצרה הזו? שאל אותי היהודי בצער רב, הרי תמיד הקפדתי להרבות במעשי צדקה וגמילות חסדים עם הזולת אפילו יותר ממה שגמלתי עם עצמי ועם בני משפחתי, ובו בזמן גם לא הרפיתי מלימוד התורה הקדושה.

מדוע אם כן בא עלי הניסיון הקשה הזה?"

לא ידעתי כלל מה להשיבו, הרי איננו יודעים חשבונות שמים. אולם עלה בלבי שבודאי ישנה סיבה לכך שהוא ירד מנכסיו, ובכל מקרה עליו להצדיק את רצון ה' ולקבל עליו דין שמים באהבה. מי יודע, אולי העניות באה עליו בַּמְקוֹם גזרות קשות אחרות שנגזרו עליו או על בני משפחתו, או שמא היא באה לכפר על עוונות שונים שהוא עשה בגלגוליו הקודמים?

כאשר נתתי דעתי על בניו ונכדיו הגדלים בביתו שסובלים ביותר מהעוני הקשה, חשבתי לעצמי שהעניות הקשה באה עליהם מכיוון שהם ערבים לו ולתורתו.

שכן כאשר אדם פוגם במצווה כלשהי - מידת הדין דורשת שהקב"ה ייקח ממנו את בניו, כיון שהבנים ערבים למעשי הוריהם. אולם מאחר והקב"ה הוא בעל הרחמים, הוא נוטל מהאדם את כספו ורכושו, וכך ילדיו מצטערים אף הם בצער העניות ונחשבים לעני החשוב כמת.

נהגה זו היא מחסדי ה' בעולמו, שהרי אנשים רבים היו ראויים בגלל חטאיהם להיענש במות בניהם, אולם הקב"ה ברחמי הרבים מביא עליהם את צער העניות, ובכך מבטל מעל ראש הבנים את גזירת המוות.

במה מפטירין

הפטרת השבוע: "ויזרות יהודיע" (מלכים ב. יא) בני אשכנז מתחילים מ"בן שבע".

הקשר לפרשה: בשבת זו, "שבת שקלים", נקרא בפרשת מחצית השקל, ומכאן הקשר להפטרה שבה מוזכר ענין השקלים שתרמו בני ישראל לחיזוק בדק הבית בבית המקדש.



נצור לשונך

תולה ארץ על בלימה

סיפור גנות על אשתו

איסור לשון הרע הוא בין על איש או אשה, ואין חילוק בין אשתו לאשה אחרת. ורבים נכשלין בזה, בעונותינו הרבים, שהותר בעיניהם לספר גנות על אשתו ובית חותנו לפני אחיו ובית אביו, אם לא שהוא מכויין בזה לתועלת להבא ולא לגנות אותם.



דברי חכמים

פרפראות לפרשה

משולחנם של חכמי התורה

הגנב מוכר לכם?

"כי יגנב איש" (שמות כא, לו)

הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א, מצטט את נבואתו של הנביא עובדיה: "שמועה שמענו מאת ה' וציר בגוים שלח אם גנבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמיתה הלוא יגנבו דים".

שואל הרב מוצפי שליט"א בספרו 'דורש ציון'; מי הם הגנבים' הללו?

מסתבר שהם מאוד מוכרים לנו. **הנה אדם יצא מביתו לבית הכנסת, בדרך הוא פגש חבר ונעמד לדבר איתו כמה מילים, כשסיים את שיחתו עם החבר, הוא מיהר לבית הכנסת, בקושי הספיק לחטוף שמונה עשרה עם הציבור.**

הוא לא מבין מה הבעיה. הוא מסביר את עצמו: הרי יצאתי מהבית בזמן, מה אני אשם שפגשתי את החבר שלי? הרי לא נעים לפטור אותו באמירת שלום רפה, הייתי חייב להחליף איתו כמה מילים. ומה אני אשם שהחבר לא נתן לי ללכת?

על כך נשאל אותו: אילו היית בדרך לעבודה, האם גם אז היית מרשה לעמך לעצור ולפטפט עם החבר? בודאי היית אומר לו בנימוס: "אני מצטער, אני בדרך לעבודה, ואני לא רוצה שה'בוס' שלי יראה שאני מאחר".

יפה מאד, אך מדוע אינך חושש מאדון העולם כפי שאתה חושש מה'בוס' שלך בעבודה? מדוע כשזה מגיע לעניינים רוחניים, אתה עושה לעצמך הנחות? האם היית מעז לאחר לעבודה משום שחבר תפס אותך לשיחה? **הרי היית מתבייש להצדיק את האיחור שלך בתירוצים כאלה. ומדוע כשזה נוגע לכבוד שמים, אתה מרגיש נח לתרץ תירוצים שכאלה?**

אדם סיים שמונה עשרה, תוך כדי אמירת "ובא לציון" הוא מסיר את התפילין, כשאוחזים ב"אין כאלוקינו, הוא כבר בלי טלית, ולפני "עלינו לשבח" הוא כבר מחוץ לבית הכנסת. מה לעשות, הוא ממחר. והנה בדרך הביתה הוא פוגש חבר, נעצר לפטפט איתו וגולש לשיחה של רבע שעה. פתאום הוא כבר לא ממחר, לא נעים לו מהחבר לקצר בשיחה.

כנגד זה משיבים לו: "אם גנבים באו לך אם שודדי לילה". אם היית עומד בדרך ומשוחח עם החבר שלך, ופתאום היו באים גנבים וחוטפים ממך את ארנקך, האם גם אז היית ממשיך לשוחח איתו כי "לא נעים לך"? הרי באותו רגע היית עוצר את השיחה ורץ אחרי הגנבים וזועק בקולי קולות "גנבים, גנבים". כאן אין בושה ואין "לא נעים", יש גנבים ושודדים, וצריך להציל מידיהם את הכסף הגנוב.

אם גנבים היו פורצים אל ביתך באמצע הלילה וגונבים ממך תכשיטים יקרים, מה היית עושה? היית קופץ מהמיטה ורץ ברחובות יחף עם בגדי הלילה וצועק בקולי קולות, לא היית מבזבז שניה אחת אפילו על החלפת בגדי השינה לבגדים רגילים, כל שניה חשובה, זה לא הזמן לשיקולים של "לא נעים".

"איך נדמיתה הלוא יגנבו" - מה דימית בנפשך כאשר באו שודדים לשדוד אותך מבחינה רוחנית? מדוע אינך זועק מרה? מדוע אינך מוכיח? מדוע בעניינים הרוחניים אינך נוהג - לפחות - כפי שאתה נוהג בעניינים הגשמיים.

מן האוצר

ממשנתו של מו"ר הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א



מדרגות במידת האמונה

"ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל. ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה" (שמות כד, יז-יח)

כאשר הקב"ה רוצה לתת לבני ישראל את התורה הקדושה הוא מצווה את משה לעלות אל ההר שהיה מוקף כולו בענן ומראה ה' נגלה אליו בתוך האש. ועולה לה התמיהה, הרי לא מצינו בשום מקום שעצם מציאותו של משה רבנו בתוך האש עוררה רושם גדול בעולם, שמשה שהיה בשר ודם הצליח לחיות במשך ארבעים יום וארבעים לילה בתוך מראה אש מבלי שיאונה לו כל רע, ולכאורה דבר זה היה צריך לעורר התפעלות עצומה.

ומנגד רואים אנו שבזמן שאברהם אבינו הושלך לכבשן האש באור כשדים, כל העולם כולו רגש ורעש על כך שאברהם זכה לצאת מתוך האש מבלי להיפגע כלל, ותמהני, מדוע בזמן אברהם התרגשו כולם מהצלתו הפלאית, בעוד שמציאותו של משה בתוך האש במשך ימים ארוכים לא עוררה שום תדהמה בעולם, ויש לדעת מהו ההבדל בין שני המקרים.

ונראה לישב העניין שישנו הבדל מהותי בין אש התורה לאש הגשמית, שבעוד שאש גשמית היא שורפת ומכלה, הרי שאש התורה לא רק שהיא אינה שורפת את האדם, אלא אדרבה, היא אף מעניקה לו חיות.

ושורש ההבדל בין אברהם למשה, שאברהם הושלך לאש גשמית ועל כן עצם יציאתו ממנה בחיים מוגדרת נס גדול, ולפיכך היה זה בגדר נס גלוי שכל העולם רעש ממנו. אך משה רבנו היה מצוי בתוך אש התורה ולכן מציאותו בתוך האש לא הרעישה את העולם מכיוון שאש זו לא רק שאינה מכלה, אלא היא מעניקה חיים שהתורה נקראת 'סם חיים'.

חז"ל אומרים (ברכות סג, ב) - ש"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", דהיינו שהאדם מנמיך עצמו מפני התורה ועושה אותה כעיקר, ובזכות זה שאדם מנמיך עצמו מפני התורה הוא זוכה שאש תורה תבער בעצמותו ותחיה אותו. ולעומת זאת אש התאוה הגשמית שהיא אש גשמית בתכונותיה היא שורפת, וביכולתה להעביר את האדם הן מהעולם הזה, והן מהעולם הבא.

פניני הפרשה



המכירה נועדה להעניש את הגנב

"והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם" (שמות כא, ו)

כתב רש"י, "ומה ראה און להירצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע". לכאורה מחמת זה הטעם היה ראוי יותר שמיד ירצע באזנו כעונש על הגניבה, ומדוע רוצעים את האוזן על דבר הגניבה רק לאחר שאינו רוצה לצאת?

בשם מהר"ל דיסקין הובא ליישב, שכיוון שצריך להשיג את הכסף כדי לשלם את הגניבה, ולצורך כך הרי הוא נמכר, לא רצתה התורה להענישו פעמיים. אמנם, כעת שאומר שאינו רוצה לצאת, מתברר שכל המכירה כלל לא נחשבה לו כעונש, על כן, דוקא כעת רוצעים את אזנו כעונש על הגניבה.

שקר להצלת חיים

"מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ז)

חכמי התורה קבעו שישנם מקרים מסוימים שהותר לשנות, כגון מפני השלום וכיוצא בזה.

דוגמא לדבר סיפר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם אביו זצ"ל:

בזמן המלחמה למי שלא היה דרכון היה זה סכנת נפשות והיו יורים בו. פעם אחת הלכו שני בחורים לאחד היה דרכון ולשני לא, ולפתע ראו חייל שמגיע לקראתם.

הבחור שהיה לו דרכון אמר לחברו שיעמוד ואילו הוא ירוץ. כשרץ החל הגוי לרדוף אחריו עד שתפסו וביקשו דרכון, והלה הראה שיש לו. כשנשאל מדוע רץ? השיב כי הוא חולה מעיים והרופא ציווה לרוץ בכל יום כשעתיים. שאלו הגוי: הרי ראית שרודף אני אחרך ומדוע לא עצרת? ומה השיב לו הלה:

חשבתי שגם אתה חולה מעיים...

עזרה בצנעא ללא עדים

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" (שמות כב, כד)

יש לדקדק, שלכאורה תיבת "עמך" שפת יתר היא?

ביאור נאה מובא בספר 'לקוטי המליץ', לרבי מאיר לאניאדו זצ"ל שהרי אמרו בגמרא (חגיגה ה, א) שהנותן צדקה לעני צריך לתת בצנעא. אולם המלווה מעות לחברו צריך להלוותו בעדים דוקא, שאם לא כן עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול", שיש לחשוש שישכח מההלוואה וכיחיש שלוה ממנו.

לכן דקדק הכתוב לומר "אם כסף תלוה את עמי", כלומר, אם אתה מלווה ממון לחברך יש לך להלוותו עם "עמי" דהיינו בפני עדים. אך אם נותן אתה צדקה לעני, אזי יהיה זה בצנעא וזהו "את העני עמך" דוקא, ולא בפני אחרים.



במקום זאת הוא בוחר להשחית את מידותיו, בניסיון להיטיב עם עצמו או להרוויח רווח מזערי כלשהו, כשלמעשה הוא המפסיד הראשון והעיקרי מהתנהגותו - חיייו הם חיי גיהנום, מלאי רוגז, עמוסי שטנה וכעס. "תאמרו לי אתם - לא חבל?! הדהדה שאלתו הנוקבת של המשגיח שוב ושוב..."

ידבנו לבו לחבקו ולנשקו

"במשך השנים, מספר הרב טורק שליט"א, בספרו 'אוצרותיהם אמלא'; זכיתי להסתופף רבות בהיכלו של דודי, הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר-ברכפלד, ומדי פעם לשמוע ממנו ועדים במוסר. אישיותו המרוממת היתה עבור כולנו דוגמא חיה ומוחשית - מהו זוך וטוהר המידות. בו ראינו סמל של שלימות בתורה, בהנהגה, ביראה ובמידות, שכמוהו רוצה הקדוש ברוך הוא שייראה היהודי".

"מראה מפעים במיוחד אירע פעם בעיצומו של ועד מוסרי, שעסק בענין מידות טובות ולב טוב לזולת. רבי אריה ציטט את דברי רש"י בתהלים, ומרוב חיבתו אל הדברים, פרץ בבכי נרגש שחטח דמעות מכולנו".

"היה זה כאשר הקריא את דברי רש"י בתהלים על הפסוק: "אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" (צט, ד). מפרש רש"י בשם 'מדרש תנחומא': "אתה כוננת מישרים - פשרה ושימת שלום בין אנשים כוננת באמרך 'כי תראה חמור שנאך רובץ', 'כי תפגע שור אויבך'. מי הוא שיראה את שונאו גומל לו חסד שלא ידבנו לבו לחבקו ולנשקו?"

"כווננת רש"י שם לומר, שכאשר צייתה התורה את האדם שרואה את חמור שונאו רובץ תחת משאו לסייע לו להרימו, או כשפוגש את שורו או חמורו של אויבו תועה בדרך ועליו להשיבו לבעליו, יש לה בזה רצון נוסף מלבד המצווה כשלעצמה. התורה רצתה לכונן שלום בעולם בין בני אדם. כאשר אדם רואה את שונאו מסייע לו בטעינת החמור או משיב לו את אבדתו, זה גורם לו לאהוב מחדש את חברו, ואף לחבקו ולנשקו. נמצא שהתורה בחוקיה הישרים מכוננת שלום בעולם".

"צא ולמד, עורר רבי אריה בקול נרגש ונשנק מבכי, כיצד כל ההלכות והחוקים שמצווה אותנו התורה, הגיונים ושרשם במידות טובות והגונות. כיצד רצון התורה הוא אך ורק ליישר את דרכינו ואורחותינו, שנאהב האחד את רעהו ושננהג כראוי האחד כלפי רגשותיו וצרכיו של השני".

זוועהיל, מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל ה'חזון יחזקאל'. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו העוזרת בבית, זאת שהיתה אמונה על מלאכת הניקיון.

מדי פעם הוא היה קורא לה באמצע העבודה, ומבקש ממנה שתנוח מעט. גם הודיע לה באופן כללי שהוא מאד ישמח אם תעשה את מלאכתה בצורה איטית וקלה, מאשר שתעבוד במהירות ובאופן מכביד ומתיש. זאת למרות שהאיטיות הזאת עלתה לו בתשלום נוסף, משום ששילם לה לפי שעות. היחס הזה של הענקת כבוד שרחש הרב אברמסקי לאותה עוזרת, בודאי גרם לה להסתכל בעין אחרת, טובה יותר, על התורה ודרכי הנועם שלה. גישה כזאת להתייחס בכבוד ראוי לכל אדם בשווה, מבלי לעיין מה טבעו ומעמדו, היא זו שמביאה שלום ושלווה בעולם.

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, בספרו 'אמרי דעת', מאלף אותנו מניסיונו רב השנים בתחום החינוך:

"אני אומר לכם, מתוך עובדות קיימות ומניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבניין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד את עצמו לכל החיים, לא הכישרונות ושאר דברים קובעים זה, אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות, אזי יש לו עתיד מזהיר, ואם חס וחלילה המידות הן אחרות, הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי".

וממשיך שם רבי מיכל יהודה לכתוב משפט מפליא: "וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמננו וגאוני דור הקודם כל אותם הידועים, יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות!"

נוראים הם דבריו הנוקבים של הגאון מוילנא בפתח ספר 'אבן שלמה': "כל עבודת השם תלוי בתקון המידות, שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים?"

אמרה נפלאה היתה שגורה על לשונו של הגאון הצדיק רבי דוב יפה זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', בה הרבה לזרו את תלמידיו: "אדם יכול לבחור לעצמו לחיות בגן עדן של מידות טובות, ובמקום זה הוא בוחר לחיות בגיהנום של מידות רעות. תאמרו לי אתם - לא חבל?!"

משמעות האמרה היא, כי אדם שנוהג במידות טובות הרי הוא הראשון שמרוויח מזה, חיייו הם בבחינת חיי גן עדן: אין כעס, אין רטינה, אין עצב, אין דאגה, אין קנאה, אין שנאה. אך

סוגיית עבד עברי, מצטט הרב אליעזר טורק שליט"א, את דברי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל - היא פלא פלאים. הרי ידוע בכל מדינות העולם, היכן שהנוהג הוא על פי חוקות הגויים, מטילים עונשים קשים על גנבים. לפעמים שופטים אותם רק על פי עד אחד, לפעמים על פי קרוב ונוגע בדבר, ואף על פי אומדנא. נוהג זה בא אצלם מסברא פשוטה והגיונית, כי אלמלא העונשים הללו 'איש את רעהו חיים בלעו'.

והנה אצלנו, אצל כלל ישראל, באה התורה ואומרת שהגנב לא מתחייב לשלם רק אם ראוהו שני עדים, וגם בזה אם הקדים והודה בגניבה קודם שבאו העדים הוא נפטר מן הקנס. ולא עוד אלא גם אם כבר התחייב, אם אין לו מה לשלם הוא נמכר לעבד. ואז, לא זו בלבד שהוא נפטר מלשלם, אלא שמעתה מזומנים לו חיי נוחות, האדון מחויב להאכילו מאכלים טובים ומשוכחים כפי שהוא עצמו רגיל, ולהלבישו בגדים טובים כפי שהוא עצמו נוהג ללבוש, ואין לו כלל דאגת פרנסה לכלכל את עצמו ובני ביתו.

והמתבונן בכך יתפלא: לכאורה בצורה כזו מה ימנע מהגנב לגנוב? כיצד יהיה סדר בעולם? הרי כל אחד יעדיף לגנוב כדי להגיע למצב של 'ונמכר בגנבתו', להיות משוחרר מעול הפרנסה, ולחיות חיי רווח על חשבון האדון?

אלא, כותב הרב אלישיב דבר נפלא ביותר, **מכאן נראה שהתורה מלמדת אותנו נקודה חשובה ויסודית: אל לנו להעמיד את עמוד התליה ואת חרב העונשים, שהם אלו שיהיו את בסיס האיום למנוע מגנבים לעשות רע, כי לא זה מה שימנע מהם לשנות את מהותם, לחדול אחת ולתמיד מלפשוע.**

אדרבה, מה שכן יגרום להם להימנע מהגניבות, היא דוקא ההנהגה הטובה והרחימאית שינהגו איתם, וההתייחסות כלפיהם בדרך כבוד ובריגשות. זאת יחד עם השפעת המידות הטובות שיראו בבית האדון, שהן בסיס ההליכה בדרכי התורה והאמונה בקדוש ברוך הוא, הם יהיו ערבים שהסדר העולמי יתקיים וישתמר כראוי ויתמעטו הגנבים. סברת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה. כך היא דעת והשקפת התורה!

הדוגמא הקלאסית למידות טובות, זוהי פרשת עבד עברי!

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת